

Dosya Konumuz:
Dijital İletişim Çağı ve Edebiyat

adnan gül	muhammed yakupi
ahmet bedri özer	muhammet enes kala
asaf varol	murat arıcı
aydın karabulut	namık açıkgoz
bahtiyar aslan	nazım payam
batuhan yılmaz	nesibe kantar
belkıs altunış gürsoy	nurettin durman
beyzade nadir çetin	osman suroğlu
birol bulut	ömer kazazoğlu
davut güner	özcan ünlü
ebru erbudak	paki demirpolat
esma engin	r. mithat yılmaz
esma kan uruk	rıfat araz
giray yılmaz	seda özbek
güliz kazazoğlu	seval koçoğlu
habibe ustacık güneş	sırrı er
hakan f. öztıp	süleyman daşdağ
hüseyin alemdar	şaban sağlık
kamal abdulla	şeyda kazez
kemal batmaz	şükrü can balta
kemal deniz	tarık özcan
levant bayraktar	tayyib atmaca
milay köktürk	yahya akengin
misli baydoğan	zafer saraç

İzzetpaşa Vakfı Adına
Prof.Dr. Necip İLHAN

Genel Yayın Yönetmeni
Nazım PAYAM

Yazı İşleri Müdürü
Mustafa YALÇIN

Tashih - Editör
Kemal BATMAZ

Görsel Yönetmen
Doç. Dr. Aydın KARABULUT

Röportaj
Doç. Dr. Taner NAMLI

Dizgi-Tasarım
İzzetpaşa Vakfı

Çizgi
Osman SUROĞLU

Basın ve Medya
Türker ELÇİ

Hukuk Danışmanı
Av. A. Faruk ÇIKOĞLU

Dağıtım
İzzetpaşa Vakfı

Danışma Kurulu
Yahya AKENGİN
Prof. Dr. Milay KÖKTÜRK
Prof. Dr. Ebru Burcu YILMAZ
Prof. Dr. Levent BAYRAKTAR
Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN
Doç. Dr. Birol BULUT
Dr. M. Naci ONUR
Dr. Öğr. Üyesi A. Faruk GÜLER
Necati KANTER
Ömer KAZAZOĞLU

Abone ve Reklam
Yurt İçi: İzzetpaşa Vakfı
Telefon: 0 (424) 233 15 00

Yönetim Yeri
İzzetpaşa Cad. İzzetpaşa Vakfı
Ek Bina No:16/1 Elazığ

Telefon: 0 (424) 233 55 13 - 233 15 00 (114)

Belge geçer (faks) : 0 (424) 237 49 65

Baskı
TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşletmesi
Telefon: 0312 354 91 31
Yenimahalle / ANKARA

Yıllık Kurum Abone: 1000 TL
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez
Yayın Kurulu dergiye girecek yazılarda
gerekli gördüğü değişiklikleri yapar.
Yayımlanan yazıların fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bizim Külliye adı anılmaksızın alıntı yapılamaz.

e-posta (e-mail)

bizimkulliye@gmail.com

www.bizimkulliye.com

ISSN:1302-3500

Elazığ İzzetpaşa Vakfı
WhatsApp Hattı

4

Nazım Payam

Bahsettiğimiz Kullanım Serbestliği

7

Nurettin Durman

Hele Bir Sabah Olsun Dedim

8

Yahya Akengin

Rüya

9

Ömer Kazazoğlu

Derin ve Uzak

10

Hüseyin Alemdar

Ah!Şam

11

Seval Koçoğlu

Mor Üzüm Ağdı

12

Milay Köktürk

Dijitalleşme ya da

Sanatın Hüzün Çağları

17

Muhammet Enes Kala

Edebiyat ve Yapay Zekâ

Üzerine Düşünceler

20

Belkis Altunış Gürsoy

Kıl Tabletlerden Ekrana İnsanlığın

Okuma Serüveni

23

Şaban Sağlık

Edebiyatın Dijital Arenada Pop

Oturup Pop Kalkması yahut

Bovarizmle Nasıl Baş Edilmeli

28

Misli Baydoğan

Dijital İssizlik

30

Ahmet Bedri Özer

Mürekkep ve Algoritma:

Kelimenin Yeni Belleği

32

Asaf Varol

Dijital İletişim Çağı ve Edebiyat

35

Özcan Ünlü

Algoritma, Metin ve Yazarın Gölgesi

(Tanpınar, Borges ve

Calvino'dan Yapay Zekâ

Çağına Edebiyatın Teorik Ufku)

38

Kamal Abdulla

Sesime Tutun

çev: Bahtiyar Aslan

40

Tarık Özcan

Sandık

42

Muhammed Yakupi

Kaya Yıldız

43

Şeyda Kazez

Deniz Yıldız

44

Aydın Karabulut

Sözün Sürgünü ve Görüntünün

Tahakkümü

46

Ebru Erbudak

Piksellerin Arasındaki

Mürekkep Lekesi:

Dijital Çağda Anlatının Ontolojisi

50

Seda Özbek

Dijitalin Edebiyata Hayrı: Soğan

Kokusu Eşliğinde Ankara'dan Paris'e

52

Kemal Batmaz
Prof. Dr. Murat Arıcı ile "Zihin Felsefesi, Dil, Edebiyat ve Yapay Zekâ" Üzerine Konuştuk

57

Giray Yılmaz
Nesibe Kantar ile "Yapay Zekâ, Felsefe, Etik ve Ahlak" Üzerine Konuştuk

62

Levent Bayraktar
Dijital Çağda Gençlik ve Gelecek

66

Birol Bulut
Yapay Zekâ Çağında Öğretmenin Değişmeyen Rolü

69

Davut Güner
Cemreler Düştü

70

Namık Açıkgöz
Dijital Teknoloji Edebiyata Can Suyu mu Veriyor?

74

Beyzade Nadir Çetin
Dijital Zamanlarda Edebiyat Üretilebilir mi?

76

Süleyman Daşdağ
Kablosuz Yalnızlıklar

79

Güzin Kazazoglu
Anlatmanın Zamansızlığı Üzerine

80

Batuhan Yılmaz
Aynı Masada

82

Adnan Gül
Dijitalleşme Mağdurları ve Edebiyatın Kısmi Hâlleri (ya da Gelenin Gideni Arattığı...)

88

Kemal Deniz
Gürültü Çağında Hakikatin Nöbeti Dijital İletişim Çağında Gazeteci ve Hakikat

90

Habibe Ustacık Güneş
Çeviride Dijital İnkânlar: Sözlükten Algoritmaya

94

Esmâ Engin
Saniyelerin Tahakkümünden Kelimelerin Sabrına: Dijital Kuşatmada Ruhun Mevzîi

96

Şükrü Can Balta
Anlatı Ormanlarında Kaçınıcı Gezinti? Yapay Zekâ, Şüphe ve Edebiyat

99

Rıfat Araz
Gör, Ne Devri, Devrâmı Var!..

100

Tayyib Atmaca
Boşa Akan Uyku

101

Paki Demirpolat
Gazel

102

Hakan F. Öztöpe
Fasulye

103

Esmâ Kan Uruk
Dönüş

107

Sırrı Er
Erbay Kücet'ten Anılar...

108

Zafer Saraç
Yeniden Varoluş Mucizesi (1919-1922)

110

R. Mithat Yılmaz
M. Naci Onur'dan Nüzhet Dede

112

Osman Suroğlu
Çizgi

Bizim Külliye

Muhterem Okurlar,

Sanal dünyanın ana işlevi, ihtiyaç duyulan/duyulmayan haberi ya da bilgiyi iletmektir. Buna, iletiyi yeniden üretmek, değiştirmek, abartmak ve olmayanı varmış gibi göstermek de dâhildir. Tabii onun bu becerisi; donatıldığı ansiklopedik bilgiyi fevkalade kullanmasına dayanır.

Merak edenler için söylüyorum:

Sanal ortamın gösteri üretkeni oluşu, edindiği nicelikle karar verme merciine dönüşmesi; akabinde insani duyarlılığı yönlendirmesi, düşünce alanını zayıflatmasındandır. Nitekim güçlendirilmiş konumuyla olsun algılatma tarzıyla olsun o, ele geçirdikleriyle hayatın ve hayallerin nihai amaçlarını ihlal etmiştir. Özendirdiği rol modellere “bağlantıda kalanları” birbirinden uzaklaştırmıştır. Öyle ki dijital bağımlıların her biri hiç düşünmeksizin ve hızlandırılmış göstergelerle bizzat kendi hücrelerini örmüştür.

Kişinin kendisine ve çevresine karşı yaygınlaştırdığı köreltici bir olgudur bu.

Zira dijital teknolojinin sağladığı ortamlar, cep telefonuyla birkaç mecraaya girmeyi birkaç videoya bakmayı çoktan aşmıştır. Sosyal medyadan bilgisayar oyunlarına, sanal gerçeklik uygulamalarından sohbet robotlarına ve oradan yapay zekâlara; artık çok geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Oysa yapay zekâ yazılımlarının gelişmişlik düzeyi hâlâ tam olarak bilinmediği gibi, öne çıkanların (Sora, Gemini, Dr. Watson vs.) şimdiye dek neleri öğrendiği ve nelere muktedir olduğu meçhuldür.

Arka planda aktif olan yapay zekâların hiçbirisi ahlaki bilince sahip değildir. Ayrıca deneyimsizdirler; kişileşmiş de sayılmazlar. Bunun yanı sıra aynı soruya benzer mekanik cevaplar oluşturur, görüşleri tıpkıbasım deposuna aktarırlar. Zihne salgıladıkları yasaya veya insanlığa aykırılıktan suçluluk duygusuna kapılmazlar. Duygudaşlık kuramazlar. Yine coğrafya, yaş ve cinsiyet farkı gözetmeksizin muhatabını her türden taşkınlık girdabına taşıyabilirler. Sebebi ise dijital dünyanın “görünenden çok görünmeyenin etkin olduğu bir dünya” olmasıdır.

Son birkaç yıldır denetim, araştırma ve tartışmalar artmakla birlikte, dijitalleşmenin gerçek manada etkilerine ilişkin bilanço henüz çıkarılamamıştır. 2020 yılında başlatılan “Sosyal İkilem” belgeseli de yarım bırakılmıştır. Aksine pandemi süreciyle herkes alarm verilecek düzeyde sanal dünyaya taşınmıştır. Dahası, giriş, çıkış ve tıklama serbestliği bir o kadar da sezgi gücünü kemirmiştir. Çoğu kişi, onun sunduğu imkânlar dolayısıyla olumsuz hücrelerin kontrolsüz olarak çoğalıp büyümesine kayıtsız kalmıştır. Hâliyle dijital teknolojinin, insanlığı daha iyiye götürüp götürmediği hususu gittikçe belirsizleşmiştir.

İşte bu çağın edebiyatı böylesine puslu bir ortam içinde varlığını sürdürmektedir. Hem de öznesinden kopmadan.

Gelecek sayımızın dosya konusu: “Entelektüel Sezgi ve Edebiyat.” Yeniden buluşmak ümidi ve dileğiyle Allah’a emanet olunuz.

Bizim Külliye

Dijital İletişim Çağı ve Edebiyat

ASAF VAROL ⁽¹⁾

İnsanlık tarihi, iletişim araçlarının gelişmesi ile sıkı ilişkisi bulunmaktadır. Mağara duvarlarına çizilen ilk sembollerden kil tabletlerdeki çivi yazılarına, oradan matbaanın devrimine ve nihayet dijital platformlara uzanan bu uzun yolculuk, sadece iletişim biçimlerimizi değil, düşünme ve ifade etme tarzımızı da köklü biçimde değiştirmektedir.

Bugün içinde bulunduğumuz dijital iletişim çağı, edebiyatın üretim, dağıtım ve tüketim biçimlerini yeniden tanımlamaktadır. Artık bir metnin okuyucuya ulaşması için yayınevlerinden geçmesi zorunlu değildir; sosyal medya, bloglar, dijital dergiler ve yapay zekâ destekli araçlar bu süreci farklılaştırmıştır. Ancak bu dönüşüm beraberinde önemli soruları da getirmektedir:

Edebiyatın özü değişiyor mu? Derinlik yerini hız ve yüzeyselliğe mi bırakıyor? Yoksa bu yeni çağ, edebiyat için benzersiz fırsatlar mı sunuyor?

Bu yazıda, dijital iletişim çağının edebiyat üzerindeki çok boyutlu etkilerini ele alarak bu dönüşümün risklerini ve fırsatlarını kapsamlı bir şekilde tartışacağım.

1. Dijitalleşme ve yazarlığın dönüşümü

Dijital çağ, yazarlık kavramını kökten değiştirmiştir. Geleneksel olarak yazar olmak uzun bir yayınevi süreci, editör denetimi ve sınırlı erişim anlamına geliyordu. Oysa bugün herkes potansiyel bir yazardır.

1.1. Yazarlığın demokratikleşmesi

Blog platformları, sosyal medya ve çevrim içi yayın araçları sayesinde bireyler düşüncelerini anında geniş kitlelerle paylaşabilmektedir. Böylece, edebiyatın elit bir alan olmaktan çıkıp daha kapsayıcı bir yapıya dönüşmesini sağlamıştır.

Ancak bu demokratikleşmenin bedeli, kalite kontrolünün zayıflaması biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Artık her metin yayımlanabilir fakat her yayımlanan metin edebi değer taşımayabilir.

[1]. Prof. Dr. University of Tennessee at Chattanooga, TN, US
Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye varol.asaf@gmail.com

1.2. Hız Kültürü ve yazı disiplini

Dijital çağın en belirgin özelliklerinden biri hızdır. Okuyucu hızlı tüketmek ister, yazar hızlı üretir. Bu durum, özellikle derinlik gerektiren edebî türlerde bir yüzeyselleşmeye yol açabilmektedir.

Eskiden bir roman yıllar süren bir emeğin ürünüydü, bugün ise seri üretim mantığıyla yazılan içerikler ön plana çıkmaktadır. Bu, edebiyatın “zaman isteyen” doğası ile dijital dünyanın “anlık” yapısı arasında bir gerilim yaratmaktadır.

2. Okuma alışkanlıklarının değişimi

Dijital iletişim çağının edebiyat üzerindeki önemli etkilerinden biri de okuma alışkanlıklarındaki dönüşümdür.

2.1. Derin okumadan yüzeysel okumaya geçiş dönemi

Ekran üzerinden okuma, dikkat süresini önemli ölçüde azaltmaktadır. Uzun metinlere odaklanmak giderek zorlaşmakta, kısa ve hızlı tüketilebilir içerikler tercih edilmektedir.

Bu durum, edebiyatın temel yapı taşlarından biri olan “derin okuma” pratiğini tehdit etmektedir. Oysa edebiyat, sadece bilgi aktaran değil, düşünmeyi ve sorgulamayı teşvik eden bir alandır.

2.2. Çoklu medya ve hibrit okuma deneyimi

Öte yandan dijital ortam, edebiyatı zenginleştiren yeni olanaklar da sunmaktadır. Metinler artık görseller, videolar ve seslerle desteklenebilmektedir. Bu durum, özellikle genç nesiller için daha çekici bir okuma deneyimi yaratmaktadır.

Ancak burada kritik soru şudur: Bu hibrit yapı, edebiyatın gücünü artırıyor mu, yoksa metnin kendisini zayıflatıyor mu?

3. Sosyal medya ve mikro edebiyat

Sosyal medya platformları, edebiyatın yeni biçimlerini ortaya çıkarmıştır. “Mikro edebiyat” olarak adlandırılan kısa ve yoğun metinler, özellikle genç kuşaklar arasında büyük ilgi görmektedir.

3.1. Kısa metinlerin yükselişi

Twitter (X), Instagram ve benzeri platformlarda paylaşılan kısa şiirler, aforizmalar ve hikâyeler, edebiyatın yeni bir formunu temsil etmektedir. Bu metinler, az kelimeyle güçlü etki yaratmayı

amaçlar.

Bunun sonucunda edebiyatın özlü anlatım gücünü ön plana çıkarırken uzun anlatıların geride kalmasına neden olabilmektedir.

3.2. Beğeni ekonomisi ve edebiyat

Sosyal medyada edebiyat, artık “beğeni” ve “takipçi” üzerinden değerlendirilmektedir. Dolayısıyla yazarlığın, estetik bir üretim olmaktan çıkıp zaman zaman popülerlik odaklı bir performans dönüşmesine yol açmaktadır.

Bu bağlamda şu soru önemlidir:

Bir metnin değeri, aldığı beğeni sayısı mı ölçülmelidir?

4. Yapay zekâ ve edebiyat

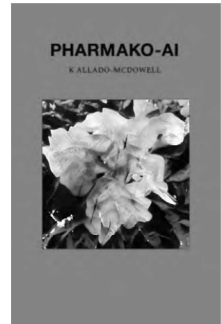
Dijital çağın en çarpıcı gelişmelerinden biri, yapay zekâ teknolojilerinin edebiyat alanına girmesidir.

4.1. Yapay zekâ yazar mı?

Bugün yapay zekâ sistemleri şiir, hikâye ve hatta roman yazabilmektedir. Bu durum, “yaratıcılık” kavramını yeniden tartışmaya açmıştır.

Örneğin bugün, Amerika Birleşik Devletleri’nde bir günde Yapay Zekâ ile hazırlanmış romanlar piyasaya sürülebilmektedir. Bazı örnekleri size sunmak istiyorum.

Pharmako-AI — K Allado-McDowell, 2020 yılında yayımlandı, GPT tabanlı bir yapay zekâ ile yazıldı. Yazar, metni yönlendiren bir “editör/yol gösterici” rolünde idi. Tamamen otonom değil ama YZ ile yazılmış ilk roman deneylerinden biri olarak kabul edilir.

Tamamen YZ’ya yakın diğer bir örnek ise “1 the Road” — Ross Goodwin, ABD’de yapay zekâ tarafından yazılan en ilginç projelerden biridir. Bir araba yolculuğu sırasında sensörler ve AI modeli ile gerçek zamanlı olarak üretildi. İnsan müdahalesi minimum düzeydedir. Jack Kerouac’ın *On the Road* eserine dijital bir gönderme niteliğindedir.

Yapay zekâ, büyük veri setlerinden öğrenerek metin üretir. Ancak insanın deneyim, duygu ve bilinç boyutunu gerçekten yansıtabilir mi? Bu soru, edebiyatın geleceği açısından kritik öneme sahiptir.

4.2. Yazar için bir araç mı, rakip mi?

Yapay zekâ, doğru kullanıldığında yazarlar için güçlü bir araç olabilir: fikir üretme, taslak oluşturma, dil düzenleme gibi süreçlerde destek sağlayabilir.

Ancak bu teknolojinin kontrolsüz kullanımı, özgünlüğün ve bireysel sesin kaybolmasına yol açabilir.

5. Dijital yayıncılık ve erişim

Dijitalleşme, yayıncılık sektörünü de köklü biçimde değiştirmiştir.

5.1. E-kitaplar ve açık erişim

E-kitaplar, bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve maliyetleri düşürmüştür. Artık bir kitap, dünyanın herhangi bir yerinden anında erişilebilir durumdadır. Özellikle akademik ve eğitimsel içeriklerin yaygınlaşması açısından büyük bir avantajdır.

5.2. Geleneksel yayıncılığın geleceği

Dijitalleşme, geleneksel yayınevlerinin rolünü sorgulatmaktadır. Ancak bu kurumlar hâlâ kalite kontrol, editöryal süreç ve prestij açısından önemli bir konuma sahiptir.

Gelecekte hibrit bir modelin öne çıkması muhtemeldir: dijital erişim ile geleneksel kalite anlayışının birleşimi bir model oluşacaktır.

6. Edebiyatın geleceği: Tehdit mi fırsat mı?

Dijital iletişim çağının edebiyat üzerindeki etkileri hem tehditler hem de fırsatlar barındırmaktadır.

6.1. Tehditler

- Yüzeyselleşen içerikler
- Dikkat süresinin azalması
- Popülerlik odaklı üretim
- Özgünlük kaybı riski

6.2. Fırsatlar

- Geniş kitlelere erişim
- Yeni anlatım biçimleri
- Genç kuşakların edebiyata ilgisinin artması
- Küresel etkileşim ve kültürel çeşitlilik

Sonuç: Dengeyi kurmak

Dijital iletişim çağı edebiyatı yok etmemekte, aksine onu dönüştürmektedir. Bu dönüşümün yönü ise büyük ölçüde bizlere bağlıdır.

Edebiyat, insanın kendini ifade etme biçimidir. Teknoloji bu ifade biçimini zenginleştirebilir, ancak onun yerini alamaz. Önemli olan, teknolojiyi bir araç olarak kullanırken edebiyatın özünü (derinlik, anlam ve estetik değer) koruyabilmektir.

Bugün karşı karşıya olduğumuz temel mesele şudur: Hızın ve yüzeyselliğin egemen olduğu bir dünyada, derinlikli düşüncüyü ve nitelikli edebiyatı nasıl sürdürebiliriz?

Bu sorunun cevabı sadece yazarların değil, aynı zamanda okurların da sorumluluğundadır. Çünkü edebiyat yalnızca yazılan değil, aynı zamanda okunan ve anlamlandırılan bir sanattır. ■